

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ
ECONOMICS INSTITUTE
1947

МОКРОГОРСКА ШКОЛА МЕНАЏМЕНТА
MOKRA GORA SCHOOL OF MANAGEMENT

PANEL 2: NOVA FINANSIJSKA ARHITEKTURA SRBIJE ZA PODSTICAJ REALNOG SEKTORA

NACIONALNA STUDIJA O PRISTUPU MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA FINANSIJAMA: DA LI JE FINANSIJSKI SEKTOR FUNKCIONALAN?

Entoni Sinkler, Savetnik za ekonomska pitanja USAID
BEP

Kratak pregled tržišta

Slab pristup: nacionalni problemi sa regionalnim/sektorskim varijacijama

- Kredit prema BDP: 50%+ (Srbija); 100%+ (Evropa); 70% (Hrvatska); 85% (Mađarska); 123% (Austrija); 200% (Velika Britanija i SAD)
- 60% MSP trenutno ne uzima nikakve formalne kredite
- MSP koje imaju izvore finansija:
 - Polovina dobija 10k € ili manje; samo 25% (10% MSP) dobija više od 50k €
 - Više od 80% pozajmica za likvidnost- manje od 20% za investicije
 - Nedovoljno maksimizirani izvori sredstava - i do 6 puta manji u odnosu na normu razvijenog tržišta (dug prema kapitalu: 30% vs. 150%-200%)
- Finansijski sistem posreduje u tržišnom riziku (prenosi ga a ne upravlja njime)
 - devizni rizik veliki problem - 85% MSP; rizik kamatne stope problem - 60%

Kratak pregled tržišta

Trend i struktura nisu dobri za strateške sektore...

SEKTOR	% UČEŠĆE U FINANSIRANJU DUGA MSP			
	2010	2009	2008	2007
Poljoprivreda	3%	5%	4%	6%
Proizvodnja	19%	28%	27%	29%
Trgovina	18%	20%	21%	22%
Ostalo	60%	47%	48%	43%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%

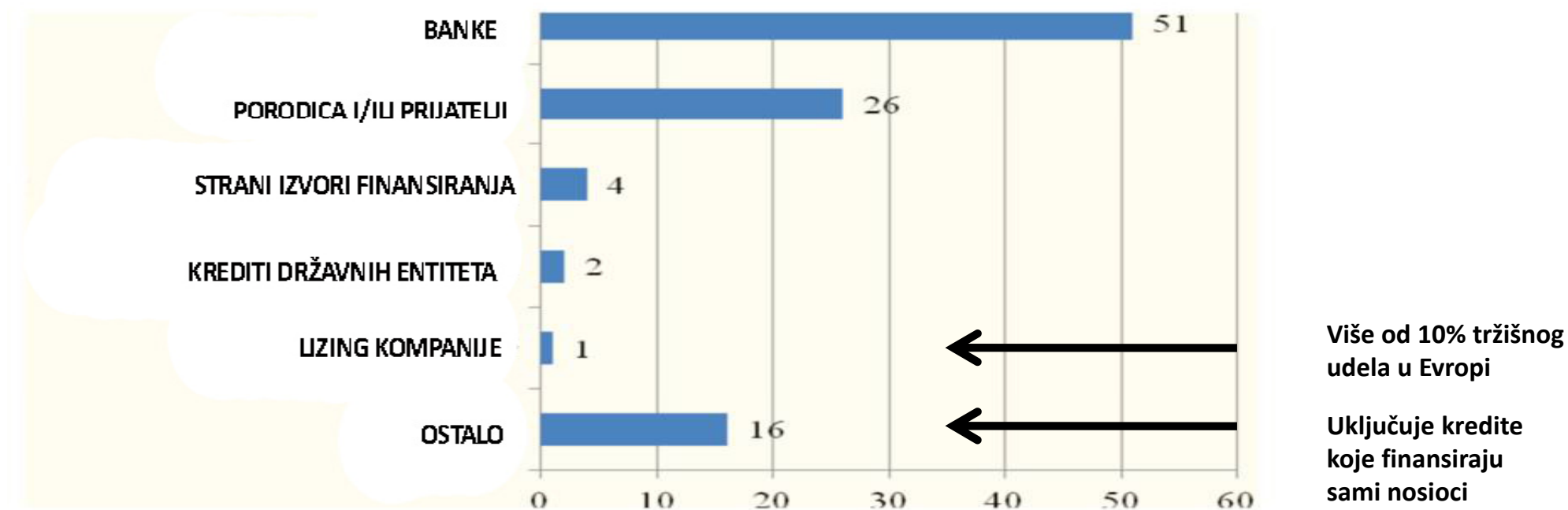
Izvor: Poslovni registar, USAID BEP, Nacionalna anketa o poslovanju 2011, proračuni autora

Kratak pregled tržišta

MSP najviše duguju bankama, iza kojih slede neformalni izvori – suštinski malo održivih nebankarskih alternativa

Gde traže sredstva kada su im potrebna (%)

Izvor: USAID BEP, Nacionalna anketa o poslovanju 2011

Kratak pregled tržišta

Asortiman i prikladnost nisu zadovoljavajući

% Nezadovoljna MSP	Po sektoru			Po regionu					MSP prosek
	Proizvodnja	Usluge	Trgovina	Vojvodina	Beograd	Zapadna Srbija	Centralna Srbija	Jugoistočna Srbija	
Period trajanja kredita	56	56	66	38	74	47	49	47	59
Valuta	48	43	64	41	52	56	48	71	51
Uslovi otplate	60	62	56	50	64	52	56	66	60
Sredstvo obezbeđenja	67	64	64	50	72	52	57	79	64
Stope i naknade	88	82	85	73	91	72	74	90	84
Trajanje procedure	48	50	58	41	57	46	52	57	52
Kvalitet usluge	37	38	55	34	48	42	42	40	43

Izvor: "Anketa o poslovanju– Srbija2011," USAID Projekat za bolje uslove poslovanja

Kratak pregled tržišta

70% MSP ima problem u pristupu finansijama; ne nazire se poboljšanje

Rang lista Svetskog ekonomskog foruma (140 zemalja)

Rangirani
iznad
Srbije

Rangirani
ispod
Srbije

Rang lista po zemljama 2011-2012	Ukupno tržište	Jednostavnost pristupa kreditima	Tržište vlasničkih HOV	Rizični kapital	Propisi i berze hartija od vrednosti
SRBIJA	96	97	112	121	121
ALBANIJA	107	121	140	124	132
BUGARSKA	75	122	111	125	123
HRVATSKA	87	84	102	108	79
MAKEDONIJA	82	96	83	65	60
RUMUNIJA	84	82	89	77	106
SLOVAČKA	47	55	118	68	85
Kretanje Srbije na rang listi	↓	↓	↓	↓	↓

Rang lista Svetskog ekonomskog foruma, Globalni pokazatelji konkurentnosti

Ograničenja

Kompleksna ograničenja utiču na kreditiranje MSP

Ograničenja na strani ponude

- Visoki troškovi
- Rizik naplate
- Regulatorni destimulatori
- Loša primenljivost proizvoda
- Nedovoljno alternativnih izvora
- Infrastrukturni nedostaci

Ograničenja na strani tražnje

- Slab kapacitet
- Psihologija dužnika i averzija prema riziku
- Neusklađene informacije
- Slabo tržište izvora finansija za MSP

Ograničenja

Detaljniji prikaz nedostataka na strani ponude i u infrastrukturi

Visoki troškovi

- Eksternalije
- Regulatorni troškovi
- Siromašne ekonomije

Slabo kreditno izvršenje

- Slaba sudska administracija
- Izazovi / hipoteka i zalog
- Zloupotreba stečaja

Uticaj finansijske regulative

- Klasifikacija kredita
- Baze podataka o kreditima
- Praćenje poreske usklađenosti
- Potencijalni uticaj Bazel II

Neodgovarajući bankarski proizvodi

- Poslovni modeli
- Struktura finansijskih sredstava
- Loša intermedijacija rizika
- Nedovoljno poznavanje MSP

Nedostatak alternativnih izvora

- Nepostojanje nebankarskih finansijskih institucija
- Loše tržište kapitala
- Nedovoljno lanaca vrednosti/klastera

Nedostatak pratećih usluga

- Loše procene
- Nedovoljno razvijen sistem izveštavanja
- Slabe usluge informisanja

Ograničenja

Detaljan prikaz problema sa kojima se suočavaju preduzeća

Oslabljen finansijski kapacitet

- Sistemski manjak likvidnosti
- Nedovoljan kolateral
- Loše osnove

Psihologija dužnika i averzija prema riziku

- Niska tolerancija na rizik
- Očekivanja podrške države
- Negativno mišljenje o formalnim kreditorima
- Izobličena kreditna kultura

Neskladne informacije i pitanje legitimnosti

- Slab kapacitet u predavljanju poslovanja
- Neformalnost

Slabo tržište izvora finansija za MSP

- Slabo zalaganje na nacionalnom nivou
- Slaba pregovaračka pozicija i komunikacija

Odgovori

Potreba za sveobuhvatnim, ciljanim pristupom

- **Unaprediti kreditno izvršenje**
 - Ubrzati sprovođenje zakona o izvršenju; unaprediti kapacitet sudova
 - Standardizovati sudske prakse
 - Sprovoditi zakone protiv kriminalnih radnji i neosnovanih prisvajanja
 - Neophodna pravna preciziranja kako bi se unapredila sigurnosna pozicija kreditora
- **Smanjiti transakcione troškove i opterećenja**
 - Proceniti uticaj troškova finansijskih propisa
 - Podsticaji za investiranje u platforme deljenih usluga
 - Uvesti kreditne izveštaje u sledeću fazu (bodovanje, ocenjivanje, proširiti pristup)
- **Prilagoditi finansijske i poreske propise**
 - Postaviti logiku standarda za MSP – kreditori pozajmljuju i upravljaju rizikom
 - Izmeniti tajming plaćanja poreza?
- **Reforma pravila i sertifikata za procenitelje, računovođe/revizore**

Odgovori

- **Produblјivanje finansijskog sistema i podsticaj usavršavanju i segmentaciji proizvoda**
 - Regulatorni okvir za nebankarske kreditne institucije
 - Promovisati specijalizovane investicije i segmentaciju tržišta
 - Autorizovane intervencije za kreiranje tržišta/proizvoda za upravljanje rizikom
- **Preformulisati ulogu Vlade**
 - Poboљšati izveštavanje i prikupljanje podataka
 - Redizajnirati državne programe finansiranja (bolje fokusirane, od veće koristi za privatni sektor)
 - Prebacivanje fokusa programa tehničke podrške na industrijske klastere / finansiranje lanca vrednosti
 - Osposobiti savetodavna tela da rade i rešavaju probleme
 - Uvesti nadzor na pristupom MSP financijama ili sličnu funkciju
 - Javne kampanje: učvrstiti kreditnu strukturu; promovisati preduzetništvo, itd....
- **Bolja fokusiranost i informisanost poslovnih udruženja prilikom zalaganja za potrebe MSP**
 - Unaprediti komunikaciju MSP, kreditora i Vlade
 - Maksimizirati izvore sredstava za MSP sektor

Završni komentar

“Svaka država bi trebalo da ima kontinuitet u finansijskim institucijama koje, zajedno, nude odgovarajuće proizvode i usluge svim segmentima stanovništva”

Ovaj citat, pozajmljen iz publikacije UN o inkluzivnim finansijskim uslugama, naglašava važan aspekt razvoja finansijskog sektora koji nedostaje Srbiji.